

КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Манчинська Є. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
manchinskaya.foxy@gmail.com*

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення якості дошкільної освіти, різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, виявлення, підтримки та розвитку у дошкільнят креативності, критичного мислення, комунікабельності та вміння працювати у команді.

Проблема розвитку креативності дошкільника нині привертає увагу дослідників різних наукових напрямів та загалом підкреслюється значення саме дошкільного віку у становленні здібності до творчості.

У працях Я. Пономарьова, В. Моляко, В. Рибалки, Дж. Гілфорда, Е. Торренса, Ф. Баррона, Д. Харрінгтона та ін. висвітлено загальнотеоретичні питання психології творчості та креативності, вивчено особливості становлення творчих здібностей дітей різного віку (В. Кудрявцев, В. Синельников, О. Яковлева, О. Матюшкін, М. Лісіна, М. Подд'яков, О. Дяченко та ін.), описані методи, засоби розвитку креативності та творчості (О. Матюшкін, Г. Альтшуллер, І. Волков, О. Шумилін, В. Юркевич та ін.) [1].

Разом з тим до теперішнього часу відсутнє однозначно трактованого і строго визначеного поняття «креативність» і «креативний потенціал особистості», не зазначені психологічні особливості його становлення у дошкільному віці [7].

Отже, запити суспільства на творчу, креативну особистість, з одного боку, та слабка опрацьованість основ (теоретичних, методологічних та методичних) формування цієї якості, з іншого боку, визначили проблематику та тему магістерського дослідження [5].

Мета дослідження – дослідити особливості творчого потенціалу особистості, проаналізувати теоретичні підходи до розуміння сутності креативного потенціалу дошкільника, розробити та обґрунтувати програму дослідження творчого потенціалу особистості дошкільника, дослідити особливості креативного потенціалу дітей дошкільного віку та його висвітлити результати.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення і систематизація теоретичних підходів та емпіричних результатів, що містяться у наукових літературних джерелах; експериментально-діагностичні процедури: «Сонце в кімнаті», «Складений малюнок», «Як врятувати зайчика».

Гіпотеза дослідження полягала в припущенні, що ядерними компонентами креативного потенціалу дошкільника є універсальні творчі здібності: смисловий реалізм уяви, вміння (здатність) бачити ціле раніше частин та творча надситуативність.

В ході проведеного дослідження виявлено, що більша частина дошкільників має низькі рівні досліджуваних характеристик, тобто реалізму уяви, вміння бачити ціле раніше частин та творчих рішень над ситуативно-перетворювального характеру, що наглядно демонструє загальний графік. Такі дані свідчать про те, що у цих дітей погано розвинена уява, вони мають шаблонне та некритичне бачення навколишньої дійсності, вони не виходять за рамки ситуації та не бачать альтернативних рішень у вже знайомих ситуаціях і важко вирішують нові завдання. В подальшому ці діти можуть мати певні проблеми з готовністю до шкільного навчання та не високі творчі досягнення.

Діти, що мають середні рівні досліджуваних характеристик уже здатні виділяти ті властивості, котрі, будучи скритими, все ж являються специфічними для даного об'єкта, найбільш адекватно відображають його загальну, цілісну природу також діти здатні шляхом експериментування переносити і включати властивості знайомих предметів в контекст нових ситуацій, а також розкривати можливі трансформації даних властивостей в цьому контексті. Вони далеко не завжди використовують дану їм дорослими «свободу вибору» з готових альтернатив, а намагаються йти власним шляхом до розв'язання поставленої перед ними задачі.

І найменша кількість досліджуваних мають найвищі рівні вміння бачити ціле раніше частин та творчих рішень надситуативно-перетворювального характеру, але це не стосується рівня реалізму уяви, так як ця характеристика є досить розвинутою у дошкільників даної вибірки. Це свідчить про здатність дітей проникати в суть предмета, перетворювати його, створювати щось нове, не користуватися шаблонами, вони здатні фіксувати дещо таке, що в дійсності є або за певних умов можливе, але поки що не стало змістом раціонального знання. Діти при цьому давали конструктивну відповідь, відокремлюючи невідповідний елемент від інших, зберігали його в контексті заданої ситуації. А оскільки уява належить до числа головних психологічних надбань дошкільного дитинства і це не тільки високі творчі досягнення, але і повноцінна готовність до шкільного навчання і навіть високі ефекти психолого-корекційної та оздоровчої праці, тому діти з високим рівнем реалізму уяви краще пристосовуватимуться до школи та до життя взагалі.

Не зовсім позитивні результати проведеного емпіричного дослідження говорять про те, що потрібно розвивати у дошкільників

рухливість мислення, швидке орієнтування, творчий підхід до розв'язання проблем. Тому перед вихователями і батьками постає дуже важливе завдання: домагатися, щоб кожного з тих, хто нині відвідує дошкільний навчальний заклад, виростити не тільки здоровим і сильним, а й обов'язково ініціативним, мислячим, здатним творчо підходити до будь-якої справи.

Креативний потенціал допомагає дітям у вирішенні нових задач, розвитку уяви та формуванні унікального бачення світу. Рання розв'язання креативності сприяє подальшому успіху дитини в суспільній діяльності та в навчанні [5].

Одним із шляхів розвитку креативності дошкільників є творчі ігри, головною ознакою яких виступає уявлювана ситуація, яку дитина створює замість реальної, діє в ній, виконуючи роль відповідно до тих значень, які вона надає предметам навколишнього світу. Завдяки ігровій ситуації, яку дитина створює, вона вчиться мислити про реальні речі та дії. З цією особливістю пов'язані виникнення задуму в грі, пошук засобів його реалізації, що потребує творчої уяви, а також означає перехід до творчої діяльності [3].

Важливим періодом для розвитку креативності є дошкільний вік. Цей період характеризується ускладненням діяльнісно-духовного способу буття дитини у світі та внутрішньо пов'язаний з діалектичною взаємодією процесів соціалізації (як входження в «співбуття» з іншими) й індивідуалізації (як набуття «самобутності»), формуванням її позиції «Я-у-Світі». При цьому важливою психологічною передумовою продуктивного розвитку дошкільника є вираженість в нього інтенції «Я сам!», котра, з'являючись наприкінці раннього дитинства, забезпечує появу прагнення до самостійного здійснення індивідуального способу пізнавальної, практичної та комунікативної взаємодії зі світом. Така взаємодія на даному онтогенетичному етапі набуває форм ігрової, символіко-моделюючої діяльності, пов'язаної з проблематизацією дитиною нормативних взірців дорослості та активним експериментуванням з образами соціальних відносин, що забезпечує розвиток його креативного потенціалу [4].

Під креативним потенціалом ми розуміємо сукупність творчих здібностей людини, що уможливають засвоєння культури у формі проблем, а не «готових відповідей», прояв самостійності та ініціативи під час їх вирішення. До складу креативного потенціалу дошкільника універсальні творчі здібності – уміння бачити ціле раніше за частини, уявне перетворення «нереального» в «реальне» в контексті заданої ситуації шляхом усунення невідповідностей та надситуативно-перетворювальний характер дитячої активності [1].

Серед існуючих психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення рівня розвитку креативного потенціалу дошкільника, на

констатувальному етапі дослідження використовуються методики «Сонце в кімнаті» (спрямована на діагностику реалізму уяви як універсальної творчої здібності дошкільника), «Складений малюнок» (спрямована на визначення вміння зберегти цілісний контекст зображення в ситуації його руйнування), «Як врятувати зайчика» (зорієнтована на оцінювання здатності до перетворення задачі на вибір в задачу на перетворення в умовах переносу властивостей знайомого предмету в нову ситуацію) [2].

Дошкільний вік є критичним періодом для розвитку творчого потенціалу, оскільки в цей час формується здатність до уяви, активного пізнання світу та самовираження, Чим раніше дитина почне розвивати свої творчі здібності, тим більш гнучким та різнобічним буде її мислення в майбутньому [6].

У сучасному світі, де професії швидко змінюються, а цифрові технології розвиваються надзвичайно швидкими темпами, здатність до творчого мислення стає життєво важливою навичкою. Розвиток креативного потенціалу з раннього віку дозволяє адаптуватися до змін і бути готовим до складних ситуацій [5].

Творча діяльність позитивно впливає на емоційний стан дитини, сприяє її самооцінці та впевненості у власних силах; допомагає у подоланні страхів, стресу; впливає на формування особистісної незалежності, що є дуже важливим для психологічного здоров'я [2].

Освіта майбутнього вимагає підготовки дітей, здатних до творчого підходу у будь-якій сфері. Саме тому важливо закладати основи креативного мислення у дошкільному віці, адже це сприятиме формуванню гармонійної та адаптивної особистості [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. С. 14–41.
2. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років. Тернопіль: Богдан. 1998. 83 с.
3. Біла І. М. Психологія творчої діяльності. К. : Фенікс, 2014. 128 с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднічук та ін. [2-ге вид.]. К.: Каравела, 2014. 400 с.
5. Власова О. І. Психологія розвитку соціальних здібностей особистості в онтогенезі (повний онтогенез). Наукова монографія. В-во : Accent Grafics Communication. Ottawa. 2016. 330 с.
6. Заброцький М. М. Вікова психологія : навч. посіб. К.: МАУП, 1998. 92 с.
7. Клепиков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчості особи : навч. посіб. для студ. вузів. К.: Вища шк., 1996. 295 с.